

ŞÜCAEDDİN VELİ OCAĞI: BALKAN ALEVİLİĞİNDEKİ YERİ, ROLÜ VE ÖNEMİ*

Mehmet ERSAL**

Özet

Bu makalede, Batı Anadolu ve Balkan Aleviliğinin şekillenmesinde önemli bir yeri olan Şücaeddin Veli Ocağı'nın, geçmişte ve günümüzdeki inanç örgütlenmesi üzerinde durulacaktır. Ocağın Türkiye'de ve Balkan coğrafyasındaki hiyerarşik örgütlenmesi ve inançsal hinterlandı ortaya konularak talip ve dede topluluklarının dağılımı verilecektir. İnançsal teşkilatlanma Türkiye ve Bulgaristan merkezli olmak üzere iki bölümde incelenecektir. Birinci bölümde Şücaeddin Veli Ocağı'nın Anadolu coğrafyasında Alevi inanç zümresi içindeki geçmişten bugüne gelinceye kadar üstlendiği rollere değinilerek hiyerarşik ve inançsal hinterlandı verilecektir. İkinci bölümde ise Bulgaristan'da "Otman Babalı", "Babai" olarak adlandırılan ve Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı topluluğun 1912 ve 1924 yıllarında Şücaeddin Veli Ocaklı Dedelerin bölgedeki gezilerinde tuttıkları defter ve alan araştırmalarımızda elde ettiğimiz verilerden hareketle Balkan Aleviliğindeki yeri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bunun yanında Balkanlardan Anadolu'ya göç hareketleri, inançsal değişim, talip ve baba topluluğunun iskânı tablolar halinde gösterilecektir. Çalışmada Şücaeddin Veli Ocağı ve Balkanlardaki Alevi varlığı üzerine yapılan yayınlardan yararlanılmakla birlikte bu yayınlardaki veriler, alan araştırmalarımız sonucunda elde ettiğimiz verilerle karşılaştırılarak bir sonuca ulaşılabilecektir. Böylece Alevi ocakları üzerine yapılan çalışmalarda çoğu zaman ihmal edilen ocak sistemi bir bütün olarak incelenecek, sistem içindeki farklılıklar ve değişimler sözlü ve tarihsel bağlamda değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şücaeddin Veli Ocağı, Otman Baba, Babai, Balkan Aleviliği, Bulgaristan

THE OCAK OF SUCAEDDIN VELI: ITS PLACE, ROLE AND IMPORTANCE IN BALKAN ALEWISM

Abstract

In this article, past and present belief organization of Şücaeddin Veli Ocak which has significant roll in embodiment of Western Anatolia and Balkan Alewism will be discussed. Introducing hierarchical organization and belief domain of the "Ocak" in Turkey and the Balkans, it will be given the distribution of aspirant and spiritual leader "Dede" communities. The belief organization will be analyzed under two main titles with focuses on Turkey and Bulgaria. In the first part, the hierarchical structure and the belief domain will be given by mentioning ro-

* Bu makale, TÜBİTAK 109K072 Numaralı proje kapsamında hazırlanmıştır.

** Arş. Gör., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, İzmir/Türkiye, mehmetersal@gmail.com

les of Şücaeddin Veli Ocak in Alewi belief community in Anatolia from past to present-day. As for the second part, it will be attempted to reveal the place of community named “Otman Babalı”, “Babai” in Bulgaria and connected to Şücaeddin Veli Ocak, in Balkan Alewism in the parallel with information which was gathered from fieldwork and from register of arresting Şücaeddin Veli Ocak’s spiritual leaders “Dedes” on their journeys through the region in 1912 and 1924. At the same time, migrations from Balkans to Anatolian and changes in belief system and also settlement of spiritual leader “Baba” and aspirant communities will be presented in tabular form. In the article, together with refers to publications on Şücaeddin Veli Ocak and Alevi existence on the Balkans, information gathered from our fieldwork will be crosschecked by bringing them in forefront. Thereby, “Ocak” system which is most of the time passed over in studies done on Alevi “Ocak”s will be analyzed as a whole. Differences and changes of the system will be evaluated in the oral and historical context.

Keywords: Sücaeddin Veli Ocak, Otman Baba, Babai, Balkan Alewism, Bulgaria

Giriş

Alevi-Bektaşî inanç sistemi, ocak merkezli bir yapı arz etmektedir. Son on yıldır gerek akademisyenler gerekse inanç zümresi mensupları tarafından yapılan çalışmalar ocaklar üzerine yoğunlaşmıştır. Bu durum konuyla ilgili çalışanların bakış açısının ve bu konudaki bilgi birikiminin zenginleşmesini sağlamıştır. İnanç sistemi ve sistemin ritüelik yapısı üzerine sağlıklı bilgilerin ortaya konabilmesi için yapılması gereken de budur. Ocaklar üzerine yapılacak yayınlarda alan araştırmasının çoğu zaman ihmal edilmesi veya tek yerleşim birimi merkezli genellemelere gidilmesi tartışmalı sonuçlar doğurabilmektedir. Diğer taraftan geleneksel kültürün özellikle de sözlü kültürün hızla eridiği bir süreçte Alevi Dede ocakları üzerine yapılacak farklı disiplinlerin bakış açısına dayalı çalışmaların önemi artmaktadır.

Türkiye’de ocaklar üzerine yapılan akademik çalışmalar sonucu üç yüze yakın Alevi Dede ocağı tespit edilmiştir (Yaman, 2006; 2009). Bu ocakların büyük bir çoğunluğu hakkında resmi tarih bağlamında bir şey söylemek mümkün değildir. Birçok Dede ocağı, Dede ailesinin soyunun devam etmemesi veya devralacak bireylerin Dedelik yapmaktan vazgeçmeleri gibi nedenlerle kapanmaktadır. Bu ocakların ritüelik yapısı, sözlü tarihi hakkındaki veriler de kısa sürede unutulmaktadır. Bazı ocakların Dede ve talip topluluklarının birbirinden farklı, onlarca yerleşim birimine dağıldığı düşünülecek olursa bu ocaklarla ilgili bilgilerin kayda alınması hususunda çok hızlı hareket etmenin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Şücaeddin Veli Ocağı, bu yönden şanslı bir ocaktır. Bu ocak üzerine akademik ve alaylı birçok yayın yapılmıştır. Yapılan çalışmalar, makalemize katkı sağlamakla birlikte bizim bakış açımız daha bütüncül bir yaklaşımı benimsemektedir. Bizim bu bütüncül yaklaşımımız birçok yayında üzerinde durulmayan veya kısaca değinilip geçilen unsurların bir bütün halinde karşılaştırmalı olarak yeni bilgiler ile yeni bir şablonda ortaya konulmuştur.

Çalışmamızda Batı Anadolu Aleviliğinin inançsal merkezi olarak görülebilecek Eskişehir Seyitgazi merkezli Şücaeddin Veli Ocağı'nın Anadolu Aleviliğindeki yeri, inançsal hinterlandı, hiyerarşik örgütlenmesi ve Balkan Aleviliğinin şekillenmesindeki tesiri bir makale kapsamına sığdırılacak şekilde sunulacaktır. Bu yapılırken mevcut çalışmalardan yararlanılmakla birlikte makalemizin temelini bu ocak hakkında beş yıla yakın süredir yaptığımız alan araştırmaları oluşturacaktır.

Makalemizde, bilinenlerin tekrar edilmemesi için Şücaeddin Veli Ocağı'nın tarihi arka planı hakkında, çok fazla durulmayacak kısa bir özet ile asıl konu olan ocağın inançsal yapısı, hiyerarşik örgütlenmesi ve talip-dede topluluğunun dağılımı ile Bulgaristan'da yaşayan "Otman Babalı", "Babaî" olarak adlandırılan ve Şücaeddin Veli Ocağı'nı pir olarak kabul eden topluluk üzerinde odaklanılacaktır. Türkiye merkezli çalışmalarda alan araştırmaları ile topladığımız malzeme kullanılırken Bulgaristan merkezli verilerde alan araştırmalarının yanında Şücaeddin Veli Ocağı dedelerinden Seyyit Nuri ve Abidin Baba'nın 1912 yılında, İsmail Hakkı Baba ve Seyyid Battal Gazi postnişini Şükrü Metin Baba'nın 1924 yılında talip toplulukları üzerine yaptıkları gezide tuttıkları köy adlarının, baba ve talip topluluğunun yer aldığı defter ile günümüzdeki durumu üzerine alan araştırmalarında topladığımız veriler esas alınacaktır.¹

1. Şücaeddin Veli Ocağı

Eskişehir ve civarının Türk ve Müslüman bir yapıya kavuştuğu tarihler ile bölgedeki Alevi yapılanmasının paralel yürüdüğünü söylemek mümkündür. Anadolu ve Balkanların Türkleşmesinde önemli roller üstlenen derviş toplulukları Eskişehir ve çevresinde de benzer roller üstlenmişlerdir (Barkan, 1942). Türkmen aşiretlerinin bölgeye iskanı ile paralel olarak XIII. yüzyıldan itibaren Alevi inanç sisteminin de Eskişehir, Kütahya, Bilecik hattına yerleşmeye başladığını söylemek mümkündür (Say, 2010: 11). Özellikle Babaî isyanından sonra çok sayıda Babaî dervişinin bölgeye yerleşerek tekkeler kurduğu görülmektedir. (Say, 2006: 15).

Bugün Alevi adlandırması içinde değerlendirdiğimiz zümrenin Anadolu coğrafyasında, tarihsel süreçte belirli evreler halinde teşkilatlandığı kanaati, saha üzerine yapılan çalışmalarla daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Ersal, 2012). Bu evrelerde ön plana çıkan karizmatik şahsiyetler olmuş ve bu şahsiyetler etrafında güçlü örgütlenmeler oluşmuştur. Alevi dede ocaklarının yerleşim birimlerine dağılımlarına bakıldığında da çok güçlü yapılanmaların belirli coğrafi alanlarda yoğunlaştığını görmek mümkündür. XIII. yüzyıl öncesi Ebü'l-Vefa ve Dede Kargın merkezli Güneydoğu Anadolu'daki yapılanma buna en güzel örneklerden biridir (Taşgın, 2006; Ocak, 2011: 40).

İlk dönem Aleviliğinin (Kalenderi, Abdal) önemli merkezlerinden biri de Eskişehir ilidir. Tarihsel süreçte Eskişehir Seyitgazi merkezli ilk önemli Alevi inanç yapılanması, Seyyid Battal Gazi Dergahı etrafında gerçekleşmiştir. Seyitgazi yöresi ilk

Türk yerleşiminden, itibaren Kalenderi dervişlerinin güçlü olarak örgütlendiği bir merkez olmuştur. Seyyit Battal Gazi'den sonra yine Seyitgazi merkezli Şücaeddin Veli ve Uryan Baba adlarına kurulu iki önemli Alevi ocağının varlığı bilinmektedir (Karamustafa, 2011: 95).

Seyit Battal Gazi kültürü etrafında başlayan Kalenderi teşkilatlanma, Şücaeddin Veli'nin karizmatik önderliğinde daha geniş bir etki alanına kavuşmuştur. Menkıbevi hayatını anlatan velayetnamesine göre Şücaeddin Veli "Sultan Varlığı" adı ile bilinen bir kalenderi şeyhidir (Köprülü, 1972; Elçin, 1984; Yıldız, 2006; Say, 2010; Şahin, 2010). Eskişehir Seyitgazi'de adıyla kurulmuş köyde (bugün adı Arslanbey olarak değiştirilmiştir) zaviyesi bulunmaktadır. Sultan Şüca'nın tarihi şahsiyeti hakkında yeterli bilgi kaynağı yoktur. Hayatı hakkında bilgi veren kaynaklarda da birbirini yalanlayan bilgiler bulunmaktadır. Onun hayatı hakkındaki bilgilere vefatından sonra yazılan velayetnamesinden ulaşılmaktadır. Sultan Şüca'nın yaşadığı dönem hakkında velayetnamesindeki anlatımlar ve bu anlatımlarda geçen şahsiyetler üzerinden ilk değerlendirmeleri Orhan Köprülü yapmıştır. Köprülü, söz konusu makalesinde Sultan Şüca'nın velayetnamesi merkezli değerlendirmelerde bulunarak XIV. yüzyılın sonu ile XV. yüzyılın başlarında yaşadığı kanaatini ortaya koymuştur (Köprülü, 1972: 177,184) Bu kanaati ondan sonra yapılan yayınlarda da görmek mümkündür. Özellikle Şahin'in İslam Ansiklopedisi'ndeki "Şücaüddin Veli" maddesinde Sultan Şüca'nın hayatı ve yaşadığı dönem hakkında ortaya konulan fikirler velayetname ve tarihi kaynaklar merkezli tartışılarak önemli sonuçlara varılmıştır. Bu madde Sultan Şüca'nın hayatı hakkında farklı verileri tarihsel gerçekler bağlamında analiz ederek Köprülü'nün görüşünü farklı kaynakları değerlendirerek doğrulamaktadır (Şahin, 2010: 247,248). Söz konusu tarihlendirme hususunda benzer kanaati eserlerinde Sultan Şüca'nın hayatına ve rolüne değinen yazarlarda da vardır (Karamustafa, 2011; Ocak, 1999; Say 2010).

Şeyh Şüca, yaşadığı dönemde Kalenderi ve abdal topluluk üzerinde güçlü tesiri olan bir şahsiyettir. Şeyh Şüca'nın Eskişehir'deki tekkesine yerleşmeden önce Bursa, Kütahya, Manisa ve Ankara civarlarında dolaşmıştır. Yine Velayetnamesinde Melikgazi, Bayındırözü, Nigarinçalı, Atlıçalı, Çamağaç, Karacaköy, Bölükçam, Balpınarı, Karkın ve Kırkkavak gibi yerleşim birimlerinin isimleri de etkinlik alanları arasında geçmektedir (Köprülü, 1972: 183; Şahin, 2010: 247). Şeyh Şüca'nın Anadolu coğrafyası dışında müritleri ile birlikte Balkan coğrafyasında da etkin roller üstlendiği konu üzerine çalışanlarca belirtilmektedir. "Uryan Şucâiler" olarak adlandırılan müritlerinin ünü yaşadığı dönemde ve vefatından sonra yazılan eserlerde geçmektedir (Ocak, 1999: 93; Say, 2010: 18,38). Etkisi ve karizmatik şahsiyeti Anadolu ve Balkan coğrafyasındaki kalenderi ve abdal zümreleri de aşarak Hindistan ve İran'daki Kalenderi zümrelerin kendisini ziyaret etmesine neden olacak kadar güçlü tesirler ortaya çıkarmıştır. Yine adına birçok makam mezarının olması da bu duruma

bir işarettir (Şahin, 2010: 247). Sultan Şüca, sadece kalendri ve abdal zümre içinde yaşayan bir şahsiyet olmanın ötesinde Osmanlı hanedanı ve devrinin önemli yönetici sınıfı ile de ilişkiler kurmuştur. Hatta zaman zaman Rumeli'nin fethi için yapılan gazalara da katılmıştır (Ocak, 1999: 98,99).

Şeyh Şüca'nın soy silsilesi, inanç zümresince anlatılagelen menkıbevi tarihte, 8. İmam Rıza'ya kadar indirilmektedir. Aynı zamanda XIII. asırda yaşamış olan Baba İlyas Horasani ile aynı kişi olarak kabul edilir (Demirtaş, 1999: 5-6; Saygı, 1996: 90-92). Şeyh Şüca'nın soyunun İmam Rıza'ya dayandığına dair bir belge de yayınlanmıştır (Yılmaz, 2006: 10). Lakin yapılan bilimsel yayınlar Şeyh Şüca'nın Baba İlyas Horasani ile aynı kişi olması ihtimalinin olmadığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Sözlü tarihte özellikle Balkan coğrafyasında, canlı bir şekilde yaşamaya devam eden, bu durum Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı talip topluluğunun kendini "Babaî" olarak adlandırması sonucunu da doğurmuştur.

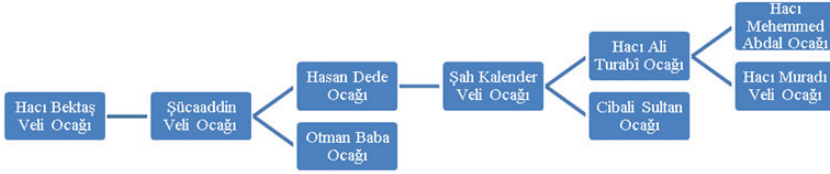
1.1. Şücaeddin Veli Ocağının Hiyerarşik Yapısı ve İnançsal Hinterlandı

Yukarıda belirttiğimiz üzere Eskişehir yöresi, tarihî süreçte olsun günümüzde olsun Alevi Dede ocaklarının yoğun bir şekilde teşkilatlandığı bir coğrafyadır. Nasıl birçok akarsuya kaynaklık eden su havzaları varsa Alevi inanç sistemi bağlamında da birçok Dede ocağına pir ve mürşitlik yapan ocakların toplandığı inanç havzaları vardır. Eskişehir Seyitgazi ilçesi de tarihten günümüze gelinceye kadar böyle bir rol üstlenmiştir.²

Dede ocakları, kendi aralarında kurmuş oldukları hiyerarşik bir otokontrol sistemi ile varlıklarını sürdürmüşlerdir. İnanç zümresince "El ele, el Hakk'a" olarak deyimleşmiş sisteme göre dede ocakları "talip-pir-mürşit", "rehber-pir-mürşit", "talip-rehber-pir-mürşit" hiyerarşik yapılanması ile birbirlerine bağlıdır. Bazı ocaklar kendi içlerinde bir hiyerarşik yapı kurarken geriye kalan ocakların büyük bir çoğunluğu ise Hacı Bektaş Veli Ocağı'na bağlıdır. Söz konusu hiyerarşik yapı tarihî süreçte düzgün bir şekilde işlerken günümüzde birkaç örnek dışında ocaklar arası hiyerarşinin bozulduğu, yeni yapıların ortaya çıktığı tespit edilmiştir (Ersal, 2012). Şücaeddin Veli Ocağı, hiyerarşik yapının geleneksel şekliyle devam ettiği nadir örneklerdendir. Hiyerarşik olarak "talip-pir-mürşit" yapısı içerisinde Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı yedi dede ocağı bulunmaktadır. Şücaeddin Veli Ocağı da bir üst ocak olarak Hacı Bektaş Veli Ocağı'na bağlıdır.

Aşağıdaki tabloda görüleceği üzere Çankırı Orta İlçesinin Doğanlar Köyü merkezli Mehmed Abdal Ocağı ile Çankırı Eldivan Seydi Köyü merkezli Seyyid Hacı Muradî Veli Ocağı, Çankırı Şabanözü Mart köyü merkezli Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı'na bağlıdır. İstanbul'da medfun bulunan Cibali Sultan adına kurulu Seyyid Cibali Sultan Ocağı ile Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı Ankara Çubuk Sele Köyü merkezli Şah Kalender Veli Ocağı'na bağlıdır. Şah Kalender Veli Ocağı, Kırık-

kale Hasan Dede Beldesi merkezli Karpuzu Büyük Hasan Dede Ocağı'na bağlıdır. Hasan Dede Ocağı, Eskişehir Seyitgazi Arslanbeyli Köyü merkezli Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlıdır. Şücaeddin Veli Ocağı ise Hacı Bektaş Veli Ocağı'na bağlıdır. Ayrıca musahiplik veya pir talip ilişkisi ile Bulgaristan merkezli Otman Baba Ocağı'nın talip topluluğu da Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlıdır.

Görüldüğü üzere prizmatik bir yapı ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu yapı ocağın inançsal hinterlandını açıklamayı da kolaylaştıracaktır. Ocaklar üzerine yapılan çalışmalarda ocakların hiyerarşik ve ritüelik yapılanmaları üzerinde yeterince durulmadığı için ocakların inançsal etkinlik hinterlandları ortaya çıkarılamamaktadır. Bir Dede ocağını, ocağın kurulduğu yerleşim birimi veya ocağa bağlı talip dede topluluklarının dağıldığı yerleşim birimleri merkezli analiz etmek yeterli olmamaktadır. Dede ocakları üzerine yapılan çalışmalarda araştırmaya konu olan ocaktan başlayarak hiyerarşik bağlantıda olduğu diğer ocakları da göz önüne alıp analizler yapmak daha sağlıklı bilgi elde etmeyi sağlamaktadır. Bu sayede bir Dede ocağının Anadolu Aleviliğindeki yeri, ritüelik yapısı, bağlı bulunduğu ocak veya kendine bağlı ocaklarla olan ritüelik farklılıkları ve inançsal etki alanı gibi unsurlarla mukayeseli yayınların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu şekilde ortaya konulacak yayınlar, Alevi zümre üzerine yapılacak tanım ve tasnifleri daha doğru sonuçlara ulaştıracaktır.

Şücaeddin Veli Ocağı, cem ritüellerini “pençe” ve “on iki erkan” üzerine yapmaktadır. Anadolu coğrafyasında kendisine bağlı olan ocakların tamamı tarık (erkan) ile 12 erkan 18 hizmet üzerine sofiyan süreğinde cemlerini icra etmektedir. Makalemizde, Şücaeddin Veli Ocağı'na hiyerarşik olarak bağlı ocaklar iki ana kolda incelenecektir: Anadolu coğrafyası merkezli Şücaeddin Veli Ocağı ve ona hiyerarşik olarak bağlı altı dede ocağı ile Balkan Aleviliği merkezli bir yapılanma olan Otman Baba Ocağı.

1.2. Şücaeddin Veli Ocağının Anadolu Aleviliğindeki Yeri

Bir mürşit ocağı olan Şücaeddin Veli Ocağı Batı Anadolu Aleviliğinde önemli bir etkinliğe sahiptir. Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı talip toplulukları Eskişehir, Bursa, Kütahya ve Bilecik illerinde yaşamaktadır. Dedelik soydan devam eder. Demirtaş soyadlılar Şücaeddin Veli'nin soyundan gelen dede ailesidir. Ocak içerisinde post-nişinlik sistemi ile bir hiyerarşi kurulmuştur. Ocakta erkanları yürütmeye yetkili kişi

postta oturan postnişin Dededir. Şu an Postnişin postunda Nevzat Demirtaş'ın oğlu Mehmet Demirtaş oturmaktadır. Eskişehir'in merkez ve ilçelerinde yerleşik taliplerin hizmetlerini postnişin postunda oturan dede görmektedir. Nevzat Demirtaş'ın postnişinliği döneminde talip topluluğunun çok geniş coğrafyaya dağıldığı için taliplerin hizmetlerinin iki koldan görüldüğü tespit edilmiştir. Eskişehir, Kütahya ve Bilecik illerindeki talipler ile Otman Baba'ya bağlı Bulgaristan ve Türkiye'deki taliplerin hizmetlerini Nevzat Demirtaş yaparken Bursa Kurşunlu'daki talipler ile Hasan Dede Ocağı'nın hizmetleri amcaoğlu Hayrettin Demirtaş tarafından yürütülmüştür. Hayrettin Demirtaş 2012 yılında vefat etmiştir. Eskişehir'e bağlı köylerdeki talip topluluklarına rehber veya baba dikilmezken Bursa, Bilecik ve Kütahya'daki taliplerin hizmetlerini görmek için bazı baba ve rehberler dikilmiştir. Söz konusu rehber ve babalar her sene kendi köylerinde Şücaeddin Veli Ocağı postnişinini tarafından görülmekte ve köydeki taliplerin ikrar verme dışındaki hizmetlerini yürütmeye yetkilendirilmektedirler.

Hiyerarşik sisteme göre Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı dede ocaklarından Hasan Dede, Şah Kalender Veli ve Cibali Sultan Ocaklarında da postnişinlik benzeri bir "Ulu" veya "Şih" sistemi mevcuttur. Bu sisteme göre köyün en yaşlı ve en akil kişisi ocağın ulusu olarak posta oturur. Hizmet görmeye gidecek dedeler ondan icazet alırlar. Hacı Ali Turabî, Hacı Muradî Veli ve Hacı Mehmed Abdal Ocakları'nda ise "Yıl Dedeliği" kavramına göre Dedelik yapılmaktadır.

Her hiyerarşik yapı bir inançsal hinterlandın ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Şücaeddin Veli Ocağı'nı da bu bağlamda değerlendirmek gerekmektedir. Şücaeddin Veli Ocağı'nın hem doğrudan kendine bağlı hem de hiyerarşik olarak kendine bağlı ocaklarla birlikte Eskişehir, Bursa, Kütahya, Bilecik, Ankara, Çankırı, Kırıkkale, Çorum, Yozgat, Amasya, Tokat, Bolu, Karabük ve Manisa illerine dağılmış yüzü aşkın yerleşim biriminde talip topluluğu yaşamaktadır. Görüldüğü üzere hiyerarşik teşkilatlanma bir dede ocağının çok geniş bir coğrafyada etkinliğe sahip olması sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca Şücaeddin Veli Ocağı'nın inançsal hinterlandının o dönemdeki dağılımını Şücaeddin Veli Velayetnamesindeki anlatımların geçtiği yerleşim birimlerinin adlarında da bulmak mümkündür (Ocak, 2002: 43; Say, 2010: 17-18). Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı Hasan Dede Ocağı merkezli altı Dede ocağının talip topluluklarının dağılımı üzerine önceden yayınlanmış çalışmalarımız bulunduğu için (Ersal, 2011; 2012) burada sadece Şücaeddin Veli Ocağı'nın kendine bağlı talip topluluğunun yerleşim birimlerine ait tablosunu vermeyi uygun buluyoruz.³

İl-İlçe	Belde-Köy-Mahalle	Dede- Talip	Dede-Baba-Rehber Adları
Eskişehir-Seyitgazi	Arslanbeyli	Dede-talip	Demirtaş soyadlı
Eskişehir-Seyitgazi	Doğançayır	Talip	
Eskişehir-Merkez	Avdan	Talip	
Eskişehir-Merkez	Ayvacak	Talip	
Eskişehir-Merkez	Yörük Kırka	Talip	
Eskişehir-Merkez	Mamuca(Gülpınar)	Talip	
Eskişehir-Odunpazarı	Yıldıztepe	Talip	
Eskişehir-Odunpazarı	Gökmeydan	Talip	
Eskişehir-Odunpazarı	Gündoğdu	Talip	
Eskişehir-Odunpazarı	Kurtuluş	Talip	
Bursa-İznik	Göllüce	Talip	Hasan Kutlu
Bursa-Yenişehir	Barcın	Talip	Bayram Özkan Hüseyin Ersöz
Bursa-Yıldırım	Merkez	Talip	Veli Tiryaki
Bursa-İnegöl	Kuşunlu	Talip	
Bilecik-Gölpazarı	Beşevler	Talip	Ali Rıza Kandemir Süleyman Durak
Bilecik-Gölpazarı	Susuz	Talip	Ali Saim Kurtoğlu
Kütahya – Altıntaş	Elmalı	Talip	Hasan Yaşar

2. Şücaeddin Veli Ocağı ve Balkan Aleviliği

Şeyh Şüca, yaşadığı zaman diliminde geniş bir alanda etkisi olan bir inanç önderidir. Anadolu ve Balkanların Türkleşmesinde, Osmanlı Devleti'nin kurulması ve Balkanları fethetmesi süreçlerinde rol oynayan karizmatik inanç önderleri arasında ismi geçen bir şahsiyettir. Ayrıca Uryan Şucâiler olarak bilinen mürit topluluğu ile yaptığı seyahatlerle etrafında yeni inanç önderleri ve talip topluluğu oluşmuştur. Şeyh Şüca'nın müritleri arasında o devrin devlet adamları, önemli Kalenderi şeyhleri de bulunmaktadır (Ocak, 1999: 93). Türkmen aşiretlerinin üç koldan Balkanları fethettiği ve bu kolların her birinde “Kalenderi” ve “Abdal” olarak adlandırılan karizmatik Türkmen şeyhlerinin de olduğu tarihi kaynaklarda da yer almaktadır (Say,

2010; 46-48). Yağmur Say, Osmanlıların Balkanlara yerleşme sürecinde Alevi tanımları içinde “Babaî, Bektaşî, Ahi” olmak üzere üç zümrenin etkili olduğunu, zamanla Ahi zümrenin Bektaşilik içinde eriyerek Babaî ve Bektaşî zümrenin fonksiyonlarını devam ettirdiğini belirtir.

Bugün Balkan coğrafyasında Babaî veya Otman Babalı olarak adlandırılan Otman Baba ile teşekkül eden Alevi topluluk pir olarak Şücaeddin Veli’yi görürler. Şücaeddin Veli Ocağı’nın Balkan Aleviliğindeki etkisinin temeli de Otman Baba ile olan ilişkisidir. Bu sebeple Balkanlardaki Alevi yapılanmanın tarihi gelişimi üzerinde ayrıntıya girmeden Şücaeddin Veli Ocağı’nın Balkan coğrafyasında Otman Baba ile olan ilişkisi bağlamında devam ettirdiği yetkinliğini açıklamaya çalışacağız.

2.1. Otman Baba ve Babaî Dervişleri

Otman Baba Rum Abdallarının piri olarak kabul edilen bir inanç önderidir (Karamustafa, 2011; 60). Ahmet Yaşar Ocak, XVI. yüzyılda “Kalenderî” tabirinin yerini “Rum Abdalî” tabirinin almaya başladığını belirtir (Ocak, 1999: 98-99). Bu noktadan bakıldığında Otman Baba’nın devrindeki etkinliği ile Rum Abdallarının piri olarak tanımlanmasını normal karşılamak gerekmektedir. Otman Baba’nın hayatı ve yaşadığı dönem hakkındaki bilgileri vefatından sonra halifesi Küçük Abdal tarafından kaleme alınmış olan velayetnamesinden öğrenmekteyiz. Otman Baba’nın asıl adı “Hüsam Şah” tır. Velayetnameye göre 1378-79 tarihinde doğmuş Timur’un Anadolu’ya yaptığı sefer ile Horasan’dan Anadolu’ya gelerek Germiyan ve Saruhan civarlarında uzun süre dolaşmış Balkanlara geçmiş bir Kalenderî şeyhidir (Ocak, 1999: 97; Karamustafa, 2011: 61). Balkanlarda uzun yıllar dervişleri ile dolaşmış yaşam tarzları ve dünyaya bakış açıları nedeniyle çoğu zaman tepkiler almışlardır. Bu tepkilere rağmen, yaşadığı dönemde Balkan coğrafyasında önemli izler bırakıp arkasında Akyazılı Sultan gibi Balkan Aleviliğine önemli ölçüde tesir eden şahsiyetler yetiştirmiştir. Otman Baba, 1478-79 yılında yüz yaşında vefat etmiştir. Türbesi Bulgaristan Haskovo (Hasköy) Tekkeköy’dedir.

Otman Baba Velayetnamesi’nde, Otman Baba ile Şücaeddin Veli arasındaki ilişkinin izlerini de bulmak mümkündür. Velayetnamede Şücaeddin Veli, “Şefkülü Bey” adıyla anılır ve Otman Baba’nın “koçu, yol büyüğü, dini imanı” olarak takdim edilir (Koca, 2002: 241; Kılıç vd. 2007: 244). Şeyh Şüca’nın Balkan Aleviliğindeki etkisinin temelinde Otman Baba ile olan inançsal hiyerarşi vardır. Sözlü tarihe göre Otman Baba mücerret olarak hayatını tamamlamıştır. Bu sebeple kendine bağlı olan talip topluluğuna ölmeden önce pir olarak Şeyh Şüca’yı göstermiştir. Yine diğer bir rivayete göre Otman Baba ile Şücaeddin Veli musahip kardestir. Otman Baba vefat edince ve arkasında bir evlat bırakmayınca doğal olarak ona bağlı bütün talipler Şücaeddin Veli Ocağı’na kalmıştır.

Balkan Aleviliğinde Otman Baba'ya bağlı Alevi zümre "Babaî" olarak adlandırılmaktadır. Bu adlandırmanın temelinde de sözlü tarihte Şücaeddin Veli ile Babailiğin kurucusu olarak bilinen Baba İlyas Horasani'nin aynı şahsiyet olarak görülmesi yatmaktadır. Bu tarihsel anlamda mümkün olmamakla birlikte Baba İlyas'ın tenasüh veya velayetname ve menkıbevi metinlerde sık sık gördüğümüz bir önceki karizmatik inanç önderinin farklı bir donda yeniden dünyaya geldiğinin kabulü fikri vardır. Hacı Bektaş Veli'nin Abdal Musa donunda, Seyit Battal Gazi'nin Şeyh Şüca donunda görünmesi buna örnek olarak sunulabilir (Taşğın, 2012).

2.2. Balkanlarda Alevilik ve Otman Baba

Günümüzde Alevi ocakları üzerine yapılan yayınlarda yaşanan sıkıntılardan biri de zümreyi Türkiye, Anadolu, Balkanlar, Arnavutluk, Irak, İran vb. coğrafi adlandırmalarla tanımlama sıkıntısıdır. Hâlbuki söz konusu yerleşim birimleri Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde yer almıştır. Bir asır öncesine kadar bu yerleşim birimlerinin Osmanlı'nın bir kazası ve sancağı olarak anıldıkları bilinmektedir. Burada üzerinde durmak istediğimiz Osmanlı Devleti'nin yıkılarak hakim olduğu coğrafyada onlarca devletin kurulmuş olması ve bu coğrafyaya dağılmış inanç zümrelerinin parçalanmasına aynı zamanda da inanç zümresinin temel kurumlarının da değişmesine neden olmasıdır. Alevi inanç sistemindeki önemli inanç önderlerinin etkisinin Osmanlı coğrafyasının büyük çoğunluğuna yayılmış olması bir ocağın birden çok kola bölünmesine neden olmuştur. Tarihsel süreçte kollar arası bağlantılar siyasi ve sosyal gelişmeler bağlamında sekteye veya değişime uğramıştır. Balkan coğrafyası merkezli inanç zümresi de bu sıkıntıyı yaşamıştır. Günümüzde Anadolu Aleviliğinde dede ocakları ve ona bağlı talipler mevcut iken Balkan coğrafyasında ise bir ocak kavramından bahsetmek mümkün değildir. Yine bu bölge insanları, Osmanlı coğrafyasından koptuktan sonra birçok siyasi, iktisadi ve sosyal sıkıntı yaşamıştır. Söz konusu süreçler inançsal boyutta da değişimlerin hızlanması sonucunu doğurmuştur. Bu sebeple Balkan Aleviliğini, Anadolu Aleviliğindeki temel kaide ve teşkilatlanmaya göre tasnif etmek mümkün olmamaktadır. Böyle tasnifler ise doğruluğu tartışılır sonuçlar çıkarmaktadır. Çalışmamızda öncelikli olarak Balkan coğrafyasındaki Alevi zümrenin durumu kısaca özetlenecek daha sonra Babaî olarak adlandırılan topluluğun yerleşim birimlerine dağılımı, inançsal yapısı ortaya konacaktır. Daha sonra Babaî zümrenin göç hareketleri ve Türkiye'deki yerleşim birimleri ele alınacaktır. Yine Türkiye ve Bulgaristan'daki babaların yerleşim birimlerine göre dağılımı tablolarla verilecektir.

Balkan Aleviliğinde, Anadolu Aleviliğindeki Dede ocaklarının yerini sürekliler almıştır (Kökel, 2007). Ocak aidiyetleri kaybolmakla birlikte ritüelik unsurlar daha ön plana çıkmaya başlamıştır. Cem ritüelinin yapıldığı gün, cem erkânının içeriği ve tarık veya pençeli olma gibi unsurlar öne çıkartılarak buna göre sınıflama yapılmıştır.

Bu adlandırmaların yörelere göre değiştiği de tespit edilmiştir. Güney Bulgaristan'da Alevi zümre "Bektaşî, Babaî ve Musahipli" olarak tasnif edilmektedir. Bektaşî olarak adlandırılan zümre Kızıldeli'ye bağlıdır. Babaî denilen zümre ise Otman Baba kanalıyla Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlıdır. Musahipli olarak bilinen zümre de kendini Kızıldeli'ye bağlamaktadır. Babaî ve Musahipsiz Bektaşîlerin cem ritüelleri arasında fark yokken Musahipli Bektaşîlerin ritüellerinde farklılıklar mevcuttur. Kuzey Bulgaristan'ın sınıflandırmasına baktığımızda ortaya daha farklı bir tablo çıkmaktadır. Kuzey Bulgaristan'da ilk tasnif, cem ritüelinin yapıldığı güne göre olmaktadır. Pazarı pazartesiyeye bağlayan gece cem ibadetini yapanlara "Pazartesili", salıyı çarşambaya bağlayan gece yapanlara ise "Çarşambalı" denmektedir. Yine bu bölgede de Bektaşî ve Babaî tanımlamaları vardır. "Pazartesili" olarak adlandırılan zümre "Pazartesili Babaî" olarak bilinirken "Çarşambalı" olarak tanımlanan zümre "Çarşambalı Bektaşî" olarak adlandırılır. Pazartesili Babaî olarak tanımlanan zümre Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlıdır. Her iki topluluk da musahiplidir. On iki erkan üzerine cemlerini yapar. Bu tasnifler dışında "Ali Koçlu", "Bedreddini-Gülşenî", "Amuca", "Kızıldeli" ve "Akyazılı" erkanını sürenler ile inanç mensubiyeti sorusuna buna benzer cevap verenler de bulunmaktadır. Balkan coğrafyasında Anadolu coğrafyasındaki gibi bir soy esaslı Dedelik Kurumu da mevcut değildir. Baba ve Halife Babalar ile hizmetler yürütülmektedir. Süreklere bağlı Babaların kendine bağlı talip topluluğu vardır ve hizmetlerini bu yapılanma ile görmektedirler. Anadolu'daki yapılanmaya kısmen benzeyen Ali Koçlu'lar vardır. Soydan dedelik kurumu devam etmektedir. Yukarıda anlatılan inanç yapılanmasını Babagan Bektaşîliği ile karıştırmamak gerekmektedir. Elbette doğrudan Babagan Bektaşîliğine bağlı yerleşim birimleri de bulunmaktadır. Ancak söz konusu toplulukların ritüelik yapılanmaları Alevi dede ocakları merkezlidir. Son dönemde Balkanlarda ikamet eden veya Balkan coğrafyasından Trakya'ya göç etmiş Alevi zümre kendini Bektaşî, hatta "Balım Sultan Bektaşî"si olarak tanımlamaktadır. Balkanlardaki Alevi inanç örgütlenmesini de Balım Sultan öncesi ve sonrası diye tasnif etmektedirler (Engin, 2009). Özellikle Balkanlardan Trakya'ya göç eden Amuca veya Bedreddini topluluğunda Babagan Bektaşîliğine geçişler yadsınamayacak ölçüdedir. Bununla birlikte Balkan Aleviliğini Kalenderi, Abdal kimliğinden uzaklaştırıp Babagan Bektaşîliği penceresinden tasnif etmek yazılı tarih ve sözlü gelenekle çelişmektedir.

Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı talip ve baba toplulukları arasında da ritüelik farklılıklar mevcuttur. Güney Bulgaristan'daki Babaî topluluğu musahipsizdir. Kuzey Bulgaristan'daki topluluk ise musahiplidir. Bunlar Pazartesili Babaî olarak adlandırılırlar. Cemlerini Pazar gecesi yaparlar. Güneydeki Babaî taliplerinin cem ritüellerini gerçekleştirdikleri sabit bir gün mevcut değildir. Güney Bulgaristan'da böyle bir tanımlama da mevcut değildir. Güney ve Kuzey Bulgaristan'daki Babaî zümre on iki hizmet üzerine cemlerini yürütürler. Cemler demlidir. Cem ritüelleri arasında

farklılıklar mevcuttur. Güney ve Kuzey Bulgaristan'daki iki Babâi grubu "Tek ve Çift Menzilli" adlandırması ile ayrı bir tasnif de inanç zümresince yapılmaktadır. Say, Otman Baba türbesinin ve o bölgedeki bazı türbelerin yedi köşeli olması sebebiyle İrene Melikoff'a da atıfta bulunarak Babâi zümrenin yedi erkânlı olduğunu belirtmiştir (Say, 2010: 49; Melikoff, 1999: 169). Babâi zümrenin birbirinden farklı cem ritüelleri tarafımızca kayıt altına alındığında böyle bir durum söz konusu olmadığı anlaşılmıştır. On iki erkan üzerine cemlerini yürütmektedirler. Bulgaristan Aleviliğinde yedi post kavramı Ali Koçlu toplulukta görülmektedir. Bu durum onların da on iki hizmet üzerine cemlerini sürdürmedikleri sonucunu doğurmaz. Örneğin Eskişehir merkezli Ali Koç Baba Ocaklılar on iki hizmet üzerine cemlerini yürütmektedirler. İnanç zümresi tarafından türbelerin yedi köşeli olması ve yedi niyaz veya buna benzer yedi dem alınması gibi inanç pratiklerinin yapıyor olması, bölgedeki adı geçen ocakların soy olarak yedinci İmam Musa-yı Kazım'a dayandırılmasından kaynaklanmaktadır. Hurufiliğin Alevi zümre içindeki etkisi elbette tartışılmaz bir gerçektir. Ancak söz konusu ritüeller olunca rakamlar üzerinden bu kadar net cevaplar bulmanın doğruluğu tartışılır.

Otman Baba'ya bağlı Babâi topluluğun tarihte Güney Bulgaristan'da Haskovo ve Kırcaali; Kuzey Bulgaristan Silistre, Deliorman, Güney Dobruca, Varna, Şumnu, Razgrad, Ruşçuk, Tutturakan ile Romanya Babadağ'da yerleşik oldukları günümüzdeki verilerle tespit edilmiştir. Aşağıda tablo halinde bunların yerleşim birimlerine dağılımı verilmiştir. Bu yerleşim birimlerini çoğaltmak mümkün olmakla birlikte alan araştırmalarımızda ve Bulgaristan merkezli mülakatlarımızda tam olarak teyit ettiremediğimiz yerleşim birimlerinin ismini tabloya eklemeyi uygun görmedik. Çünkü bu yerleşim yerlerinin bir kısmında yaşayan Alevi nüfus göç etmiş, bazılarında ise Türk nüfus hiç kalmamıştır.

BULGARİSTAN		
GÜNEY	Haskova	Hasköy, Paşaköy, Beyköy, Kocaşlı, Alan Mahallesi, Güveçler, Karamanlar, Babalar, Dede Mahallesi, Çiftlik, Tekke Köy, Eski Zagra
	Kırcaali	Kararlar, Babalar, Bocuklu
KUZAY	Silistre, Kuzey Deliorman ve Güney Dobruca	Dulovo (Akkadınlar), Karalar, Kolabina, Baltacı Yeniköy
	Varna Şumnu Bölgesi	Kumluca, Keçideresi
	Razgrad, Ruşçuk ve Tutturakan (Güney Deliorman Tuna Yalısı)	Adaköy, Caferler (Sevar), Mesim Mahallesi, Kazcılar, Balpınar, Kemaller, Yeniceköy, Denizler, Hacıfakılar, Meşe Mahallesi, Sinanköy

Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı Babaî talip ve baba topluluğunun dağılımı ile ilgili önemli bir kayda da ocağın o dönemdeki dedelerinden Seyit Nuri Efendi (Demirtaş) ve Abidin Baba'nın 1912 yılında ve Nuri Efendi'nin oğlu İsmail Hakkı Demirtaş ve Seyyid Battal Gazi Poştnişini Şükrü Metin Baba'nın 1924 yılında talip topluluklarının görgüsünü yapmak üzere gittikleri seyahatte tutulan baba ve taliplerin isimlerinin bulunduğu defterdir. Bu defter, 10 Ağustos 1925 tarihinde Seyitgazi İlçesi Kaymakamı ve Mal Müdürü'ne de tasdik ettirilmiştir. Defterin girişinde Şücaeddin Veli Ocağı'nın Romanya ve Bulgaristan'daki taliplerinin Seyitgazi Kaymakamı ve Mal Müdürü tarafından 1925 tarihli tasdiklerini içeren sayfa vardır. İkinci sayfada ise bu defterin 1912 ve 1924 tarihlerinde kısa süreli bir gezide görgüsü yapılan talip-ler ve babaların isimleri olduğu, aslında bu bölgede on birlerce muhibbin yaşadığı belirtilir. Bizim esas aldığımız metin orijinali Arap harfli olan defterin 1968 yılında Bulgaristan'dan ziyarete gelen Hasan Okur adlı bir talibin latinize ettiği nüshasıdır. Nevzat Demirtaş'ın arşivinde defterin orijinal şeklini aramamıza rağmen bulamadık. Defterin orijinal şekli üzerine bir yayın yapılmıştır (Kılıç vd. 2007). Söz konusu yayın ile bizim yayınladığımız defterde 1925 tarihinden günümüze gelinceye kadar zamanda yapılan ilaveler mevcuttur. Yine yerel ağız nedeniyle okunamayan veya yanlış okunan baba adı ve yerleşim birimleri de düzeltilmiştir. Defterdeki bütün talip ve baba listesini yeniden vermek makale boyutunda mümkün olmadığı için bir tablo halinde yerleşim birimi, baba adı ve bağlı talip sayısı verilmiştir. Defterdeki listede eğer değişiklik yapılmış veya tarih düşülmüşse tarafımızdan yapılan tabloda da aynı şekilde verilmiştir. Defterde 48 baba ve onlara bağlı 1400 talibin isimleri mevcuttur.

	YERLEŞİM BİRİMİ	BABA ADI	TALİP SAYISI
1	Deliorman Rusçuk - Caferler Köyü (1924)	Fıçıcı Mehmet Baba	41
2	Silistre-Karalar Köyü	Ahmet Baba Molla Halil	56
3	Karalar Kariyesi	Hasan Sadık Molla Hallil	25
4	Tabaklar Köyü	İsmail Baba Abdullah Baba	43
5	Karalar Kariyesi	Mustafa Baba Ali	39
6	Karalar Kariyesi	İsmail Baba Yunus Baba	44
7	Karalar Kariyesi	Mustafa Baba Hüseyin	36
8	Karalar Kariyesi	Aliş Baba Hüseyin	39
9	Karalar Kariyesi	Süleyman Baba Veli Baba	33
10	Karalar Kariyesi	İsmail Kozcu Baba	15
11	Akkadınlar Köyü	Recep Baba Cebeci Hüseyin Baba	68
12	Aşağı Mahalle Köyü	Ali Baba Halil Amuca	29
13	Akkadınlar Köyü	Recep Baba Karaali Baba	63
14	Akkadınlar Köyü	Ali Baba Solak	52

15	Sögütçük Köyü	Rıza Baba Kara Çavuş	46
16	Sögütçük Köyü	Ahmet Baba	50
17	Sögütçük Köyü	İbrahim Baba	35
18	Baltacı Yeniköy	Halil Baba	50
19	Baltacı Yeniköy	Hüseyin Baba	60
20	Baltacı Yeniköy	Şakir Baba Hasan Baba	43
21	Baltacı Yeniköy	Ali Veli Baba	50
22	Kolabina Köyü	Murtaza Baba Kazım Baba	25
23	Kolabina Köyü	Mehmet Salim Baba	32
24	Kolabina Köyü	Mehmet Seyit Baba	45
25	Kolabina Köyü	Ali Baba Kara Mestan	30
26	Tutrakan -Yenice Köyü	Abdurrahman Baba	19
27	Yenice Köyü	Ramazan Behlül Baba	23
28	Yenice Köyü	Davud Baba	21
29	Tutrakan -Mesim Mah.	Veli Zeynel Mesmi	34
30	Mesim Mahallesi	İsmail Mahmut Moka	30
31	Mesim Mahallesi	Halil Hüseyin Kesman	18
32	Mesim Mahallesi (1924)	Süleyman Hüseyin	27
33	Mesim Mahallesi	Mehmet Kamber Hoca	27
34	Mesim Mahallesi	Salif Ali Çelik	26
35	Mesim Mahallesi (1924)	Zeynel İsmail Halil	19
36	Tutrakan - Hacıfakılar	Ali Feyzi Baba	14
37	Hacıfakılar Köyü	Murtaza Salih Manav	9
38	Tutrakan - Denizler Köyü (1924)	Murtaza Baba	22
39	Tutrakan - Meşe Mah. (1924)	Hamza Tahir Baba	28
40	Meşe Mahallesi (1924)	İbrahim Baba	9
41	Silstre - Kolabina (Yordamova) Köyü	Mehmet Sadık Kafalı	25

Şücaeddin Veli Ocağı'nın bir önceki postnişini olan Nevzat Demirtaş ile vefatından önce yaptığımız mülakatta Bulgaristan'a en son İsmail Hakkı Dede'nin gittiğini fakat oradaki talip topluluğunun babalarının Türkiye'ye gelerek Şücaeddin Veli Dergâhında kendisi ve kendinden önceki postnişinler tarafından görüldüğünü belirtmiştir. Bulgaristan'daki baskıcı rejim kalkar kalkmaz 1989 yılında taliplerinin hizmetini görmeye gittiğini ve bu seyahatlerde kendisine Deliorman'dan İstanbul'a göç eden Hakkı Saygı Baba'nın da eşlik ettiğini söylemiştir. O tarihten sonra 1992 ve

2004 tarihinde de taliplerinin üzerine hizmet için gittiğini lakin geçen sürede Şücaeddin Veli'ye bağlı babaların başsız kalıp başka halife babalara bağlandığını da üzülecek ifade edilmiştir. Vefat etmeden önce oğlu Mehmet Demirtaş'ı da hizmet görmek için talipler üzerine 2007 yılında gönderir. 2008 yılında vefatından sonra bütün talip ve babaların kabulüyle 2009 yılında postnişin postuna Mehmet Demirtaş getirilir. Demirtaş, postnişin olduktan sonra Bulgaristan'a giderek babaların hizmetini görmeye devam eder.

Bulgaristan'daki inanç önderleri arasında tarihten günümüze gelinceye kadar halife baba ve ona bağlı babalardan oluşan bir hiyerarşik yapılanma mevcuttur. Bu yapıya göre Bulgaristan'da Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı Halife Babalar vardır. Bu Halife Babaların her birine bağlı babalar mevcuttur. Şücaeddin Veli Ocağı'ndan gelen postnişin her yıl Halife Babaların görgüsünü yapar. Görgüden geçen Halife Babalar kendilerine bağlı babaları görürler. Görgüsü yapılan babalar da taliplerinin hizmetini görürler. Babalık soydan ziyade talip zümresinin kanaatleri merkezlidir. Talipler içlerinden birini bu işe uygun görürler ve bu kişi halife baba tarafından baba olarak dikilir. Günümüzde Bulgaristan'da Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı 5 Halife Baba ve onlara bağlı da tespit edebildiğimiz 62 Baba vardır. Halife Babalardan Vahiddin Baba Bektaşî süreğindeyken Nevzat Demirtaş Dedenin döneminde bir seyit evladına bağlanmak istediğini belirtip Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlanır ve hizmetlerini Babaî erkanına göre görmeye başlar. Aşağıda Bulgaristan'daki Halife Babalar ve onlara bağlı Babaların yerleşim birimlerine dağılımını içeren tablo verilmiştir.

BULGARİSTAN'DA ŞÜCAEDDİN VELİ OCAĞINA BAĞLI HALİFE BABA VE BABALARIN LİSTESİ	
Halife Babalar	Babalar ve Yerleşim Birimleri
Halil İbrahim Koz Dulovo(Akkadınlar) – Cernik (Karalar)	Dulovo- Akkadınlar: Mustafa Ali Aliş, Salih Süleyman Çavuş Cernik-Karalar: Hidayet Halil Bekyar, Rıza Salih Molla, Ali Yusuf Araplı, Ali Veli Mandacı, Ali Akif Ali Vodno-Sucuk: Murtaza Ali Ahmet Bradvari-Baltacı Yeniköy: Ali Rıza İsmail, Mehmet Halil Gagil, Akif Recep, Mustafa Matem Halim, Niyazi Bayram Mehmet, Kazım İsmail Pomak, Sezai Rıza Veli, Yaşar Ali Ekber Mustafa
Seyit Ali Salih Mehmet- Dulovo (Akkadınlar) – Cernik (Karalar)	Dulova-Akkadınlar: Şevket Rıza Ali, Ahmet Ramadan Ahmet, Çernik-Karalar: Mehmet Emin Ahmet, Muharrem Aliş Ahmet Vodno-Sucuk: Salih Mehmet Ahmet Bradvari- Baltacı Yeniköy: Halim Süleyman Salih, Abdullah Hasan Abdullah, Recep Veli Murtaza, Salih Gaga, Refik Salih İbrahim, Mustafa Haki Aziz, Veli Ali Kaytaz, Murtaza Kamil

Mustafa Mantır-Sevar (Caferler)-Midrevo (Mesim Mh)	<p>Midrevo-Mesim mh: Mustafa Hüseyin Hasan, Mustafa Ali Halil, Mustafa Hamza Mehmet, Kamber Davut Emin, Ali Ahmet Mehmet, Hüseyin Veli Süleyman</p> <p>Sevar-Caferler: Ali Hüseyin İsmail, Kamber Kadir Ahmet, Mehmet Salih İbrahim, Hasan Hüseyin Öküzücü, Nuh İsmail Şeramet, Süleyman Ahmet Karasan</p> <p>Bisertsı-Kazçılar: Salih Ahmet Süleyman, İbrahim Mehmet Osman, Ali Mehmet Ali, Aliş Adil Halil, Salim Mehmet Salim</p> <p>Preslavtsi-Yeniceköy: Halil İbrahim Ethem, Halil Hüseyin Şakir, Ahmet Halil Mustafa, Celil Ahmet Ahmet</p> <p>Ostrovo-Adaköy: Süleyman Sülen Aga</p>
Rıza Ali – Sevar(Caferler)	
Vahiddin Mehmet Tenekeci- Dulovo Merkez-Bektaş	Halil Kazım Rufi
Halife Baba ve yerleşim birimi teyit edilemeyen	Ahmet Ramadan Nebioğlu, Halil İbrahim Beysim, Halim Yaşar, Muharrem Ali, Mustafa Fakı, Mustafa Muharrem, Mustafa Salih Murtaza, Salıç Caviç, Vedat Ali,

Tablonun ilk iki kutusunda Dulovo - Karalar'da ikamet eden Halife Babalar ve onlara bağlı Babalar verilmiştir. Tablonun üçüncü kutucuğunda Sevar (Caferler) merkezli iki Halife Babaya bağlı Babaların yerleşim birimlerine dağılımları verilmele birlikte hangi Babanın hangi Halife Babaya bağlı olduğunun teyitlerini tam olarak yapamadığımız için iki Halife Babaya bağlı Babaları bir arada vermeyi uygun gördük. Tablonun üçüncü kısmındaki Vahiddin Mehmet Tenekeci Halife Baba'ya bağlı Babalardan bir tanesi hakkında kesinleşen bilgiye ulaştığımız için ona bağlı Babalar bölümünde verdik. Tablonun son kısmında Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı Babaî Babası olduğu bilinmekle birlikte Halife Baba ve yerleşim birimi aidiyetleri kesinleştirilemeyen Babaların isimleri verilmiştir. Güney Bulgaristan'da ikamet eden babaların hiyerarşik örgütlenmesi tamamlanmamış durumdadır. Bu bölgede Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı Babalar başlarında bir Halife Baba olmaksızın hizmetlerini görmektedirler. Mehmet Demirtaş ile olan mülakatımızda bu sene Güney Bulgaristan'da Halife Baba seçerek dağılan baba ve talip topluluğunu yeniden bir araya getireceğini söylemiştir

2.3. Göçler ve Türkiye'de İskan Edilen Babailer

Balkan coğrafyasında XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren savaşlar ve siyasi gelişmeler sonucu önemli göç hareketleri yaşanmıştır. Bu göç hareketleri Alevi zümreyi de etkilemiştir. Göç hareketleri yoğunlukla Marmara Bölgesi'ne olmuştur.

Alan araştırmalarımızda tespit edebildiğimiz kadarıyla Babaî topluluğun göç hareketleri Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar inmektedir. Bu dönemde yapılan göçlerde yaşananlar hâlâ hafızalardadır. Bu sebeple nereden geldiği ile nereye yerleştiği bilgisine ulaşmak daha kolaydır. Göç, o toplumun birçok bağlantısının değişmesine hatta sonlanmasına neden olur. Özellikle dâhil olunan toplum tarafından kabul görmeyen inanç sistemi mensuplarında inançsal unsurların değişmesi ve dönüşmesi daha hızlı olmaktadır. Bir köyün tamamıyla göç edip yeni bir yerleşim birimine iskân edilmesinin inançsal unsurların muhafazası konusunda olumlu bir etki yaptığı da söylenebilir.

Göç hareketleri 1920'li yıllarda başlayarak 1990'lara kadar sürmüştür. 1990'dan sonra tersine bir göç de yaşanmıştır. Türkiye'den tekrar Bulgaristan'a dönenler olmuştur. 1955 yılından sonra göç eden Babaîlerin İstanbul'u tercih ettikleri tespit edilmiştir. Hatta ilk göçlerde İstanbul dışında yerlere göç edenlerin 1980'den sonra iş ve eğitim amaçlı İstanbul'a yerleştikleri de görülmüştür. Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden Alevilerin Şücaeddin Veli Ocağı ile bağlantı kurmaları daha rahat olmuştur. Bulgaristan'daki talip topluluğu ile bağlantının kesildiği uzun zaman dilimlerinde bile göç eden talip topluluğu ile irtibatlar kurulmuştur. Bulgaristan'dan göç eden ve Türkiye'de iskan edilen topluluğun yerleşim birimleri aşağıda tablo halinde verilmiştir.⁴

BULGARİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN BABAİ ZÜMRENİN İSKÂN YERLERİ		
GÜNEY	Edirne Merkez Köşan Çiftliği, Kırklareli Babaeski Alpullu, Pancarköy Tekirdağ Çorlu Türkgücü - Sağlık Mahallesi, Marmara Ereğlisi Merkez, Çeşmeli Köyü, İstanbul Zeytinburnu, Sefaköy, Firüzköy	
KUZUY	Silistre, Kuzey Deliorman ve Güney Dobruca	Kırklareli Merkez Kavaklı, Kızılık Dere Edirne Kara Yusuf Tekirdağ Merkez Hüsünlü, Koca İlyas, Gündüzlü- Hayrabolu Doğcalı Susuz Müsellim, Küçükakarlı Kırklareli Lüleburgaz Ahmet Bey, Turgutbey
	Varna, Şumnu Bölgesi	Tekirdağ Çorlu- Marmara Ereğlisi Çeşmeli Selveli Eskişehir Kaymaz Yaylası, İzmir Torbalı Pancar - Şehitler
	Razgrad, Rusçuk ve Tuturakan (Güney Deliorman -Tuna Yalısı)	İzmit, Karamürsel Subaşı, Altınova, Tokman- Mecidiyeköy, Tekirdağ merkez-Çorlu Yenice, Türkgücü, Türkmenli, İğneler, Çanta, Pınarbaşı, Beyazköy- Şarköy – Muratlı İstanbul Zeytinburnu, Avclar, Sefaköy, Çatalca Çanakça

Bulgaristan'dan göç ile gelen Babâi topluluğun önemli bir bölümünün inançsal aidiyeti yoktur veya Şücaeddin Veli Ocağı ile bağlantısı kopmuştur. Şücaeddin Veli Ocağı ile bağlantısı devam eden talip topluluğu hizmetlerine devam etmektedir. Her yıl Şücaeddin Veli Ocağı postnişini tarafından görgüleri yapılan babalar taliplerinin hizmetlerini yürütmektedirler. Ritüelik anlamda Bulgaristan'daki Babâi erkânı ile bazı inanç pratikleri değişmekle birlikte geleneksel cem sürekliliği aynı şekilde devam etmektedir. Bulgaristan'daki babaların bağlı olduğu Halife Babalık makamı Türkiye'de yoktur. Babaların büyük bir çoğunluğu İstanbul'da yaşamaktadır. Aşağıdaki tabloda Şücaeddin Veli Ocağı'ndan hizmetlerini görmeye devam eden babaların isimleri ve yerleşim birimlerine dağılımı verilmiştir.

İl-ilçe	Belde-Köy-Mah.	Baba Adı
Tekirdağ-Marmara Ereğlisi	Çeşmeli	Muharrem Tezol Ali Ergüner Hasan Ergüner
Tekirdağ-Çorlu	Merkez	Fevzi Pınar
İzmit-Karamürsel	Subaşı	Yavuz Türedi
İstanbul-Zeytinburnu		Hakkı Saygı Rıdvan Korkutan Muharrem Topaloğlu Hasan Rüzgar
İstanbul-Beylikdüzü		Abidin Harman
İstanbul-Avcılar		Matem Yiğit İbrahim Yapar Cemali Sali Cemali Gaga
İstanbul-Sefaköy		Veli Altın

Sonuç

Alevi Dede ocaklarından Şücaeddin Veli Ocağı örneğini konu alan çalışmamız Dede ocaklarının ritüelik, hiyerarşik ve etki alanı bağlamında birçok farklılığı barındırdığını göstermiştir. Bu farklılıkların her biri sosyal bilimler ve Türk kültürü adına bir zenginliktir. Her ayrıntı yeni yayınların ortaya çıkmasına kapı aralamaktadır. Alevi inanç sistemi ve teşkilatlanmasını sağlayan Dede ocakları geleneksel yapısından kopmakta veya çeşitli değişim ve dönüşümlere uğramaktadır. Değişim kaçınılmaz bir gerçeklik olmakla birlikte bir değişim üzerine yayın yapabilmek için bile geleneksel yapıya ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun için Dede ocakları üzerine makalemizde ortaya koymaya çalıştığımız dede ocağını bir bütün olarak gören yayınlara ihtiyaç her geçen gün artmaktadır.

Çalışmamızda, Osmanlı coğrafyasının önemli bir kısmında etki göstermiş bir inanç örgütlenmesini elimizdeki veriler paralelinde değerlendirmeye çalıştık. Bugün değerlendirmede bulunurken Türkiye, Bulgaristan, Romanya veya Balkan adlandırmalarını kullandık. Birkaç yıl sonra farklı coğrafi veya siyasi adlandırmalarla karşı karşıya kalmak mümkündür. Birçok şey değişebilmekle birlikte karizmatik inanç önderlerinin varlığı devam etmektedir. Bu bağlamda baktığımızda karşımıza yine bir inanç önderi merkezli Dede ocakları çıkmaktadır. Alevilik üzerine genel yargılar ortaya koyabilmek için Dede Ocaklarının hepsinin inanç, ritüel ve yerleşim birimlerine dağılım haritalarının ortaya çıkarılması gerekmektedir. Özellikle Balkan coğrafyası siyasi değişimlerin çok hızlı yaşandığı bir coğrafyadır. Türk azınlık içinde de azınlık durumunda kalan Alevi-Bektaşî toplum, birçok değişimi kabullenir bir hâl almıştır. Geleneksel yapı hızlı bir şekilde kaybolmakta ocak, süreklilikleri yok olmaktadır. Bu değişimlere paralel olarak ritüel yapı da değişimlere uğramaktadır. Değişim ve dönüşümler Balkan coğrafyasında olduğu gibi Türkiye, Irak, İran gibi bölgelerde yaşayan Alevi olarak adlandırılan inanç topluluklarında da yaşanmaktadır. Daha önce de bahsettiğimiz üzere bunlar bir kolun parçalarıdır. Anadolu coğrafyasındaki Dede Ocaklarının birçoğunun kolları Bulgaristan, Yunanistan, İran ve Irak'tadır. Örneğin Üryan Hızır Ocağı'nın Suriye Halep Mehtap köyündeki talipleri, İmam Zeynel Ocağının Musul'daki kolu bunun en tipik örnekleridir. Yine birçok Dede ocağının aynı adla birden çok yerleşim biriminde dede toplulukları vardır. Kızıldeli (Seyit Ali Sultan), Sarı Saltık buna en güzel örneklerdir. Kızıldeli Ocağının Malatya, Sivas, Çorum, Eskişehir, Trakya, Yunanistan ve Bulgaristan'da talip ve dede topluluğu yaşamaktadır. Sadece Ocak bağlamında değil aşiretler aracılığıyla da göç yolları çizmek mümkündür. Bununla ilgili değerli yayınlardan birini Vatan Özgül, (Özgül, 2005) Balaban aşiretinin Erzincan'dan Dimetoka'ya olan tarihsel göçü üzerine yapmıştır. Anlaşılacağı üzere Dede ocakları, akademik yayınlar için çok zengin bir kültürel ve inançsal yapıyı içerisinde barındırmaktadır.

Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı Babaî zümrenin beş asırlık bir sürede kendi içinde birçok değişiklik geçirdiği açıktır. Bugün görmekteyiz ki Bulgaristan ve Romanya sınırlarında önemli bir etkinliği olan Babaî zümreden çok küçük bir kısmına ulaşabiliyoruz. Gerçekleşen değişimler sonucunda Balkanlarda Bektaşîlik bütün Alevi zümreyi kapsayan bir tanım haline gelmiştir. Bu yeni tanım, alt gruplara ulaşmayı engellemektedir. Hatta Alevi sorusuna tepki gösterip "biz Bektaşîyiz" cevabını almak bölge üzerine çalışan akademisyenler için olağan bir cevap halini almıştır. Babaî olarak bilinmesine rağmen Şücaeddin Veli Ocağı ile hiyerarşik bağı görmezden gelen birçok Baba Bektaşî olmuştur. Son dönemde her yıl Bulgaristan'a giderek talip topluluğunu yeniden toplamaya çalışan Mehmet Demirtaş'ın gayretleri ile geri dönüşler olmakla birlikte geleneksel hiyerarşik yapının hızla bozulduğu yadsınamaz

bir gerçektir. Bozulma sadece Balkan coğrafyasında olmayıp Türkiye'deki Dede ocaklarında da değişim ve dönüşümler olmaktadır. Göç hareketleri ve şehirleşme ocak aidiyetlerinin kaybolması ve ocak Dedeliğinden cemevi Dedeliğine geçişlere neden olmaktadır. Geçiş süresi bir dönem sonra ocak aidiyetlerinin kaybolmasına sonucunu doğurmaktadır. Cemevlerinde tek erkan uygulandığı için ocakların geleneksel cem düzeni senkretik bir hâl almaktadır. Tüm bunların sonucunda ocaklara ait geleneksel cem ritüel ve pratikleri kaybolmaktadır (Ersal, 2012). Yine Dede ocaklarının bazı nedenlerle dedeliği devam ettirmemesi sonucuyla talip topluluğu vekaleten yeni dedelere geçmekte veya inanç zümresinden kopmaktadır. Şücaeddin Veli Ocağı bağlamında bu duruma güzel bir örnek vermek mümkündür. Mehmet Demirtaş iki yıldır Eskişehir'de Koçu Baba Ocaklılarının Dedesi Cafer Dedenin vefatı ve oğlunun işi sebebiyle Dedelik yapmamasından dolayı eşinin Koçu Babalı olması ve babası Nevzat Demirtaş'ın musahibinin Koçu Babalı olması nedeniyle Koçu Babalara dedelik yapmaktadır. Buna benzer yüzlerce örnek bulmak mümkündür.

Bu makaleyi oluşturma amacımız çalıştığımız Şücaeddin Veli Ocağı'nı ve Balkanlar'daki varlığını Dede ocakları üzerine yapılacak çalışmalara örneklem olacak şekilde farklı unsurları ile ortaya koymaktır. Çalışma bir makale boyutunda hazırlandığı için ocağa bütüncül yaklaşımla bakarak ritüelik dünyası, inançsal hinterlandı, talip-dede topluluğunun dağılımı, Anadolu ve Balkan Aleviliğindeki etkisi ve üstlendiği roller gibi hususları ayrıntıya girmeden özet şeklinde vermeye çalıştık. Yine göç hareketleri gibi temel yapıdaki değişimlere de vurgu yaptık. Bu çalışmanın bir rol model olması ve Dede Ocakları üzerine yeni çalışmalara katkı sağlaması temel hedefimizdir.

Sonnotlar

- ¹ Bu defterin eski yazıdan çeviri şekli Prof. Dr. Filiz Kılıç, Arş. Gör. Tuncay Bülbül ve Uzm. Coşkun Kökel tarafından Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisinin 43. sayısında yayınlanmıştır. Fakat defteri aldıklarını belirttikleri Nevzat Demirtaş'ın arşivinde defterin Osmanlı Türkçesi ile yazılmış orjinal şekline rastlanılmamıştır. Bizim esas aldığımız metin 1968 yılında orjinal defterin çevirisi ve 1925 yılından 1968 yılına kadar geçen dönemdeki bazı ilaveleri içeren şeklidir. Söz konusu yayın ile bizim kullandığımız defteri mukayese ettiğimizde baba ve talip listesinde bazı farklılıklar tespit edilmiştir. Onun ötesinde bazı yerleşim birimlerinin ve baba adlarının yerel ağız nedeniyle okunamadığı görülmüştür. Bizdeki defterde orjinal deftere sonradan ilave edilmiş bazı talip ve baba isimleri de vardır. Defterde 41 Baba ve onlara bağlı 1400 talibin isimleri tek tek sıralanmıştır. Makalenin formatı defterdeki bütün isimleri vermeye uygun olmadığı için bir tabloda yerleşim birimi, Baba adı ve talip sayısı makalenin ilgili bölümünde sunulacaktır. Gerekli açıklamalar da bu bölümde yapılacaktır.
- ² Coşkun Kökel tarafından Eskişehir ili merkezli Alevi Dede Ocakları ve yerleşim birimlerini konu olan yüksek lisans tezinde 39 yerleşim birimi 22 Dede ocağı tespit edilmiştir. (Kökel, 2004)

³ Şücaeddin Veli Ocağı'na hiyerarşik olarak bağlı ocaklar üzerine Mehmet Ersal tarafından bir doktora tezi tamamlanmak üzeredir. Ayrıca bu doktora tezi paralelinde söz konusu ocaklar üzerine bir TÜBİTAK projesi de devam etmektedir.

⁴ Bu yerleşim birimlerinin sayısını arttırmak mümkündür. Bulgaristan'dan göç eden nüfusun Türkiye'de iskan oldukları yerleşim birimleri üzerine yayınlar yapılmıştır. Bu yayınlarda belirli bir inanç zümresini merkeze almaktan ziyade Bulgaristan'daki Alevi nüfusun tamamının göç ettikleri yerleşim birimleri sıralanmaktadır. Hatta Alevi Sünni yerleşim birimleri bile karıştırılabilmektedir. Doğrudan Babai zümrenin göç hareketlerine Refik Engin ve Hakkı Saygı'nın eserlerinde yer verilmiştir (Engin, 2009). Engin'in eserinde verdiği listedeki bazı yerleşim birimlerinin teyidini yapmak mümkün olmamıştır. Yine Şücaeddin Veli Ocağı'na bağlı Babai topluluğunun yerleşimi olarak gösterilen bazı yerleşim birimleri Şücaeddin Veli Ocağı'nın kendi talip köyleridir. Göçle gelmemişlerdir. Bu sebeple burada verdiğimiz listedeki yerleşim birimleri Nevzat Demirtaş, Mehmet Demirtaş, Hakkı Saygı ve Muharrem Topaloğlu'ndan alınan bilgiler başta olmak üzere Babai topluluk üzerine yaptığımız alan araştırmalarında toplanmıştır.

Kaynakça

- BARKAN, Ö. Lütfi. (1942). "İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve 'Zaviyeler'". İstanbul: Vakıflar Dergisi
- DEMİRTAŞ, Mehmet. (1999), *Değiş, semah ve Türkülerle Şücaettin Köyü*, Eskişehir.
- ELÇİN, Şükrü. (1984), "Bir Şeyh Şücâüddin Baba Velayetnâmesi" *Türk Kültürü Araştırmaları*, C.XXII/1-2, Ankara. 199, 218.
- ENGİN, Refik. (2009). "Trakya ve Bulgaristan'da Bektaşiler ve Bektaşi Sürekleri". *Geçmişten Günümüze Alevi-Bektaşi Kültürü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı: 144-167.
- ERSAL, Mehmet. (2011). "Alevi İnanç Sistemindeki Ritüelik Özel Terimler: Musahiplik" *Turkish Studies*, Volume 6/1 Spring 2011: 1058-1083.
- ERSAL, Mehmet. (2012). "Çubuk Havzası Alevi Ocakları Bağlamında Alevi İnanç-Dede Ocaklarının Teşkilatlanması Üzerine Bir Değerlendirme" II. Uluslararası Tarihten Bugüne Alevilik Sempozyumu, 23-24 Ekim 2010, Ankara: Cem Vakfı Yayınları
- ERSAL, Mehmet. (2012). "Alevi İnanç Sisteminde Ocaklar arası Ritüelik Senkretizm". Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı. İzmir. 209, 218.
- KARAMUSTAFA, Ahmet T. (Çev. Ruşen Sezer) (2011). *Tanrının Kural Tanımayan Kulları İslam Dünyasında Derviş Toplulukları (1200-1550)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- KILIÇ, Filiz, ARSLAN, Mustafa, BÜLBÜL, Tuncay. (2007). *Otman Baba Velayetnamesi Tenkitli Metin*. Ankara.
- KILIÇ, Filiz, BÜLBÜL, Tuncay, KÖKEL, Coşkun. (2007). "Bulgaristan'da Bazı Yerleşim Yerlerindeki Alevi ve Bektaşi Talipleri İçeren 1924 Tarihli Bir Defter", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Bahar 2007/43
- KÖKEL, Coşkun. (2006). "Eskişehir Yöresi Alevi Bektaşi Kültürünün Temel Dinamikleri" *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Bahar 2006/37: 135-172.
- KÖKEL, Coşkun. (2007). "Bulgaristan'da Yaşayan Alevilik Bektaşilik Üzerine" *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Bahar 2007/43

- KÖKEL, Coşkun. (2004). Eskişehir İli, Alevi-Bektaşî Köylerindeki İnanç Ritüellerinin Sosyolojik Analizi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü.
- KÖPRÜLÜ, Orhan. (1972). "Velayet-nâme-i Sultan Şücaüddin" Türkiyat Mecmuası, C.XVII, İstanbul. 177, 184.
- MELİKOFF, İrene (1999). Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları
- OCAK, Ahmet Yaşar. (1999). Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Süfilik: Kalenderiler (XIV-XVII. Yüzyıllar). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- OCAK, Ahmet Yaşar. (2002). Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri. İstanbul: İletişim Yayınları.
- OCAK, Ahmet Yaşar. (2011). Ortaçağ Anadolu'sunda İki Büyük Yerleşimci (Kolonizatör) Derviş Yahut Vefâiyye ve Yeseviyye Gerçeği: Dede Kargın-Emirci Sultan (13. Yüzyıl). Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları
- ÖZGÜL, Vatan. (2005). Balabanlılar Dimetoka'dan Erzincan'a Bir Alevi Aşiret. İstanbul: Pan Yayınları.
- SAY, Yağmur. (2006). Anadolu'nun İslamlaşması ve Türkleşmesi Sürecinde Gazi-Eren-Evliyaların Rolü Seyyid Battal Gazi ve Külliyesi. İstanbul: Su Yayınları.
- SAY, Yağmur. (2010). Kalenderi, Alevi ve Bektaşî Kültünde Önemli Bir Alp-Eren Gazi Şucâ'eddin Veli (Sultan Varlığı) ve Velâyetnamesi. Ankara: Eskişehir Valiliği Yayınları.
- SAY, Yağmur (2006). "Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında Önemli Bir Kült Kimlik: Şücaeddin Veli (Sultan Varlığı)" Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Bahar 2006/37: 99.
- SAYGI, Hakkı. (1996). Şeyh Safi Buyruğu ve Rumeli Babagan (Bektaşî) Erkanları, İstanbul: Saygı Yayınları.
- ŞAHİN, Haşim. (2010). "Şücaüddin Veli" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 247,248.
- TAŞGIN, Ahmet. (2006). Güneydoğu Anadolu'da Türkmen Aleviler-Diyarbakır ve Çevresi, İstanbul: Ataç Yayınları
- TAŞGIN, Ahmet. (2012). "Alevi Metinlerinin Anlaşılmasında Karşılaşılan Sorunlar: Aleviliğin Yeniden Zuhuru", II. Uluslararası Tarihten Bugüne Alevilik Sempozyumu, Ankara 2010, İstanbul: 2012 Cem Vakfı Yayınları. 237, 253.
- YAMAN, Ali (2009). "Alevilerde Dedelik ve Dede Ocakları". Geçmişten Günümüze Alevi-Bektaşî Kültürü. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı: 178-202.
- YAMAN, Ali (2006). Kızılbaş Alevi Ocakları. Ankara: Elips Kitap.
- YILDIZ, Ayşe (2006). "Şücaeddin Baba Velayetnamesi" Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Bahar 2006/37: 49-98.
- YILMAZ, Hacı (2006). "Sultan Şücaeddini Veli Zaviyesi ve Vakfına ait Yeni Belgelere Bir Bakış" Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Bahar 2006/37: 7-48.

Kaynak Kişi Dizini

- Abidin Harman, (1933), Sağlık Mahallesi Çorlu Tekirdağ, İlkokul, Baba
 Ahmet Erol, (1941), Sağlık Mahallesi Çorlu Tekirdağ, Ortaokul, Zâkir
 Ahmet Kuzukıran (Kara Veli), (1938), Kargın, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
 Ahmet Sargın, (1938), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Baba
 Ali Ay, (1947), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Baba
 Ali Ay, (1960), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Rehber
 Ali Dedeoğlu, (1941), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
 Ali Güven, (1941), Eskişehir, Yüksek Okul, Emekli Öğretmen, Dede
 Ali Rıza Yavuz, (1946), Üçsaray, Seyitgazi, Eskişehir, İlkokul, Rehber
 Ali Türkân, (1938), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Rehber
 Arif Dalkılıç, (1937), Susuz, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
 Baki Özdemiroğlu, (1963), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
 Battal Dalkılıç, (1948), Susuz, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
 Burhan Dereli, (1970), Haskovo Bulgaristan, Lise, Zâkir
 Dağıstan Demirhan, (1938), Hasan Dede, Kırıkkale, İlkokul, Dede
 Hakkı Saygı, (1931), Zeytinburnu İstanbul (Silistre Kolabina), Ün. Terk, Baba
 Halil Özdemiroğlu, (1931), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
 Hasan Ali Uzun, (1976), Arslanbeyli Seyitgazi Eskişehir, Üniversite, Zâkir
 Hasan Dedeoğlu, (1929), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
 Hasan Hüseyin Güvenç, (1923), Aşağı Karaköy, Çubuk, Ankara, Okuryazar, Dede
 Haşim Demirhan, (1950), Hasan Dede, Kırıkkale, Lise, Dede
 Hayrettin Demirtaş, (1941), Arslanbeyli, Seyitgazi, Eskişehir, Ortaokul, Dede
 İbrahim Yapar, (1930), Zeytinburnu İstanbul (Silistre Doğum), İlkokul, Baba
 Kerime Demirtaş, (1943), Arslanbeyli, Seyitgazi, Eskişehir, İlkokul, Anabacı
 Koray Yurdağül, (1978), Hayrabolu Tekirdağ, Üniversite, Zâkir
 Mehmet Açıç, (1948), Çorlu Merkez Tekirdağ, İlkokul, Dede
 Mehmet Demirtaş, (1958), Arslanbeyli, Seyitgazi, Eskişehir, Yüksek Okul, Dede
 Mehmet Kopçalı, (1935), Çiftlik Kırcaali Bulgaristan, İlkokul, Baba
 Merdan Öztürk, (1945), Çorlu Merkez Tekirdağ, Üniversite, Talip
 Muharrem Tezol, (1944), Çeşmeli Çorlu Tekirdağ, Lise, Baba
 Muharrem Topaloğlu, (1947), Zeytinburnu İstanbul, Üniversite, Baba
 Mustafa Alimustafa, (1958), Mandacı Kırcaali Bulgaristan, Ortaokul, Talip
 Mustafa Özer, (1952), Seyitgazi, Eskişehir, İlkokul, Dede

Nevzat Demirtaş, (1933), Arslanbey Seyitgazi Eskişehir, İlkokul, Dede
Rıdvan Korkutan, (1942), Kocaeli Mecideye (Mesim mh), İlkokul, Baba
Sadullah Yenidoğan, (1931), Karalar Kırcaali Bulgaristan, İlkokul, Baba
Salih Topaloğlu, (1923), Zeytinburnu İstanbul (Silistre Doğum), İlkokul, Talip
Veli Horasanlı, (1949), Sağlık Mahallesi Çorlu Tekirdağ, Lise, Dede
Veli Topaloğlu, (1949), Zeytinburnu İstanbul, Ortaokul, Zâkir
Veli Yurdakadim, (1953), Sele, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
Veysel Bayram, (1956), Kazçılar Razgrad Bulgaristan, Üniversite, Talip
Zehra Demirtaş, (1964), Arslanbeyli, Seyitgazi, Eskişehir, Lise, Anabacı